

Byla C-388/21

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2021 m. birželio 23 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Landgericht Erfurt (Vokietija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2021 m. birželio 17 d.

Ieškovas:

A

Atsakovė:

B

Landgericht Erfurt (Erfurto apygardos teismas)

<...>

Nutartis

pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui

prašymą priimti prejudicinį sprendimą

Byloje

A _____
– ieškovas,

<...>

prieš

B _____
– atsakovę,

<...>

dėl žalos, susijusios su „dyzelino skandalu“, atlyginimo

Landgericht Erfurt 8-oji civilinių bylų kolegija <...>

<...>

nutarė:

I. Sustabdyti bylos nagrinėjimą.

II. Pagal SESV 267 straipsnį pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus dėl Sąjungos teisės išaiškinimo:

1. Ar Direktyvos 2007/46/EB 18 straipsnio 1 dalies, 26 straipsnio 1 dalies ir 46 straipsnio, siejamų su Reglamento (EB) Nr. 715/2007 4, 5 ir 13 straipsniais, paskirtis ir tikslas yra apsaugoti ir individualių motorinių transporto priemonių pirkėjų interesus ir jų turtą? Ar ši apsauga apima ir individualaus transporto priemonės pirkėjo interesą neįsigyti Sąjungos teisės reikalavimų neatitinkančios transporto priemonės, visų pirma nepirkti transporto priemonės, kurioje įrengtas pagal Reglamento (EB) Nr. 715/2007 5 straipsnio 2 dalį draudžiamas valdiklis?

2. Ar pagal Sąjungos teisę, visų pirma veiksmingumo principą ir Europos pagrindines teises, taip pat gamtos teises, transporto priemonės pirkėjas turi galėti iš transporto priemonės gamintojo reikalauti atlyginti žalą remdamasis civiline atsakomybe tuo atveju, kai transporto priemonės gamintojas, pateikdamas rinkai transporto priemonę su pagal Reglamento (EB) Nr. 715/2007 5 straipsnio 2 dalį draudžiamu valdikliu, veikė kaltai – dėl neatsargumo arba tyčia?

A. Faktinės aplinkybės ir pagrindinė byla

Pagrindinė byla yra viena iš daugelio „dyzelino bylų“, kuriose visos Europos mastu iš draudžiamą valdiklį turinčių transporto priemonių ar variklių gamintojų reikalaujama atlyginti žalą.

2017 m. liepos mėn. ieškovas iš prekiautojo automobiliais įsigijo naudotą *Mercedes-Benz* GLK 200 CDI tipo lengvąjį automobilį. Transporto priemonėje sumontuotas atsakovės pagamintas Euro 5 išmetamųjų teršalų standarto, OM 651 tipo dyzelinis variklis.

Ieškiniu ieškovas reikalauja priteisti iš atsakovės 8 457,47 EUR ir, perdavus transporto priemonę, panaikinti 15 528,32 EUR dydžio mokėtiną paskolą.

Transporto priemonėje išmetamųjų teršalų kiekis reguliuojamas priklausomai nuo temperatūros, t. y. išmetamųjų dujų recirkuliacija esant tam tikrai lauko temperatūrai sumažinama (vadinamasis terminis intervalas), o tai padidina išmetamų NO_x (azoto oksidų) kiekį.

B. Taikytinos Vokietijos teisės nuostatos

Sprendimui šioje byloje priimti reikšmingos Vokietijos teisės nuostatos suformuluotos taip:

Bürgerliches Gesetzbuch (Civilinis kodeksas, toliau – BGB) 823 straipsnis. Pareiga atlyginti žalą

1. Asmuo, tyčia ar dėl neatsargumo neteisėtai pažeidęs kito asmens gyvybę, kūną, sveikatą, laisvę, nuosavybę ar kitas teises, privalo atlyginti šiam asmeniui dėl to kylančią žalą.

2. Tokią pačią prievolę turi asmuo, pažeidęs įstatymą, kurio paskirtis – ginti kitą asmenį. Jei pagal įstatymo turinį jo pažeidimas galimas ir be kaltės, pareiga atlyginti žalą atsiranda tik esant kaltei.

BGB 826 straipsnis. Gerai moralei prieštaraujanti tyčine veika sukelta žala

Asmuo, tyčia sukėlęs žalą gerai moralei prieštaraujanti veika, privalo atlyginti kitam asmeniui padarytą žalą.

C. Prejudicinių klausimų svarba

Pirminiu teismo vertinimu, nagrinėjamos transporto priemonės „terminis intervalas“ reiškia draudžiamą valdiklį, kaip tai suprantama pagal Reglamento (EB) Nr. 715/2007 5 straipsnio 2 dalies antro sakinio a punktą, siejamą su 3 straipsnio 10 punktu. Dėl tokio valdiklio naudojimo kyla klausimas, ar transporto priemonės pirkėjui pagal Sąjungos teisę – taikant apsaugą arba tiesiogiai – suteikiama teisė pareikšti reikalavimą pagal civilinę teisę ir tuo atveju, jei transporto priemonės gamintojas nesilaiko Sąjungos teisės reikalavimų dėl aplaidumo. Tai, ar ieškinys bus tenkinamas, priklauso nuo atsakymo į šį klausimą, nes atsakomybė dėl gerai moralei prieštaraujanti tyčine veika sukeltos žalos, kaip tai suprantama pagal BGB 826 straipsnį, gali būti netaikoma. Teisingumo Teismas dar nėra priėmęs sprendimo šiuo klausimu. Tai taip pat nėra *acte clair*.

1. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

Pirmuoju klausimu siekiama išsiaiškinti, ar Sąjungos teisėje siekiama apsaugoti ir individualų transporto priemonės su draudžiamu išderinimo įtaisu pirkėją. Tokiu atveju Vokietijos teisėje iš esmės suteikiama teisė reikalauti atlyginti žalą pagal BGB 823 straipsnio 2 dalį.

Atsakovės deliktinė atsakomybė galėtų kilti iš BGB 823 straipsnio 2 dalies, siejamos su Direktyvos 2007/46/EB 18 straipsnio 1 dalimi, 26 straipsnio 1 dalimi ir 46 straipsniu, Reglamento (EB) Nr. 715/2007 4, 5 ir 13 straipsniais. Tam reikia, kad šios nuostatos – vertinamos atskirai arba kaip visuma – galėtų būti laikomos „apsaugos norma“.

Bundesgerichtshof (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) dėl apsaugos normos kriterijų savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą „krūtų implantų byloje“ yra nurodęs <...>:

„Pagal suformuotą Bundesgerichtshof jurisprudenciją apsaugos norma, kaip tai suprantama pagal BGB 823 straipsnio 2 dalį, laikytina tokia teisės norma, kuria, atsižvelgiant į šios normos tikslą ir turinį, siekiama apginti privačius asmenis arba tam tikras asmenų grupes nuo tam tikrų saugomų interesų pažeidimo. Šiuo klausimu svarbus ne teisės normos poveikis, o jos turinys ir tikslas, taip pat tai, ar teisės aktų leidėjas, priimdamas šią teisės normą, siekė būtent tokios arba kartu ir tokios teisminės apsaugos privatiems asmenims arba tam tikroms asmenų grupėms, kokios prašoma dėl tariamo pažeidimo. Pakanka, kad teisės norma būtų ginami ir atitinkami privačių asmenų interesai, net jeigu visų pirma ja būtų siekiama tenkinti bendruosius interesus. Kita vertus, apsaugos normų taikymo sritis negali būti pernelyg plati. Todėl nepakanka, kad privataus asmens apsauga galėtų būti objektyviai užtikrinama laikantis normos, vien kaip jos pasekmė; apsauga veikiau turi būti priskirta normos funkcijų sričiai. Be to, individuali teisė pareikalauti atlyginti žalą turi būti įtvirtinta racionaliai ir atrodyti pagrįsta remiantis visa teisinės atsakomybės sistema, o visapusiškai vertinant bendrą reglamentavimo sistemą, į kurią patenka ši teisės norma, taip pat reikia patikrinti, ar teisės aktų leidėjas galėjo būti linkęs su ginamo intereso pažeidimu susieti šį pažeidimą padariusio subjekto deliktinio pobūdžio pareigą atlyginti žalą, įskaitant bet koki įmanomą įrodinėjimo naštos nukentėjusiajai šaliai palengvinimą.“

Taigi šiame kontekste kyla klausimas, ar visa Sąjungos teise, visų pirma Direktyvos 2007/46/EB 18 straipsnio 1 dalimi, 26 straipsnio 1 dalimi ir Reglamento (EB) Nr. 715/2007 5 straipsnio 2 dalimi, siekiama apsaugoti ne tik bendruosius interesus, bet ir individualų pirkėją nuo Sąjungos teisės neatitinkančios motorinės transporto priemonės, visų pirma tokios, kurioje įrengtas pagal Reglamento (EB) Nr. 715/2007 5 straipsnio 2 dalį draudžiamas valdiklis, pirkimo.

2. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

Be to, kyla klausimas, ar transporto priemonės pirkėjo teisė reikalauti atlyginti žalą tiesiogiai kyla iš Sąjungos teisės – nepriklausomai nuo teisės normos apsauginio pobūdžio. Šis požiūris galėtų būti grindžiamas veiksmingumo principu, siejamu su Sąjungos pagrindinėmis teisėmis ir gamtos teisėmis.

a) Pagal Sąjungos teisėje įtvirtintą **veiksmingumo principą** reikalaujama, kad įgyvendinti Sąjungos teisės tikslus netaptų neįmanoma ar pernelyg sudėtinga.

Leidimus ir išmetamuosius teršalus reglamentuojančiais Europos teisės aktais siekiamų tikslų *effet utile* užtikrinamas tik tuo atveju, jei už padarytus pažeidimus baudžiama, o naujiems užkertamas kelias (taip pat žr. Direktyvos 2007/46/EB 46 straipsnį). Siekiant užtikrinti aukštą kelių eismo saugumą, sveikatos apsaugą, aplinkos apsaugą lygį, racionalų energijos vartojimą, vartotojų apsaugą,

veiksmingai užkirsti kelią neteisėtam naudojimui, būtinos veiksmingos atgrasančios sankcijos. Į tai turi atsižvelgti nacionaliniai teismai (žr. 2013 m. spalio 3 d. Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-32/12, EU:C:2013:637).

Vis dėlto atrodo, kad Vokietijoje kyla abejonių tiek dėl sankcijų taikymo, tiek dėl prevencinio poveikio. Teigiama, kad sankcijos Vokietijoje yra nepakankamos. Vokietijos teisėje nėra sankcijas nustatančių normų, kurios atitiktų Sąjungos teisės reikalavimus. Nėra juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės.

Vadinasi, siekiant tai kompensuoti ir remiantis veiksmingumo principu galėtų būti reikalinga nustatyti sankcijas už bet kokią kaltą (aplaidžią ar tyčinę) su valdiklio buvimu susijusią transporto priemonių gamintojų veiką, suteikiant išigyjančiam asmeniui galimybę pareikšti gamintojui deliktinį reikalavimą atlyginti žalą.

b) Visiškai europinė teisė į žalos atlyginimą galėtų būti grindžiama ne tik veiksmingumo principu, bet ir **Sąjungos pagrindinėmis teisėmis**.

Šiuo atveju – kaip kintanti priemonė (angl. *living instrument*) – taikoma Pagrindinių teisių chartija, t. y. ji saisto ir įpareigoja Europos Sąjungą ir jos valstybes nares (Pagrindinių teisių chartijos 51 straipsnio 1 dalis). Sąjungos teisės, šioje byloje – motorinių transporto priemonių registraciją reglamentuojančių teisės aktų, taikymas lemia Chartijoje garantuojamų pagrindinių teisių taikymą (2013 m. sausio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimo byloje C-617/10, EU:C:2013:105, 21 punktas).

Materialiniu požiūriu svarbios visų pirma teisė į gyvybę (Pagrindinių teisių chartijos 2 straipsnio 1 dalis) ir teisė į fizinę ir psichinę neliečiamybę (Pagrindinių teisių chartijos 3 straipsnio 1 dalis) – kaip „ekologinės žmogaus teisės“. Šios pagrindinės teisės turi tiesioginį arba horizontalų poveikį tretiesiems asmenims, nes yra glaudžiai susijusios su žmogaus orumu, kaip tai suprantama pagal Chartijos 1 straipsnį <...>. Taigi jų poveikis civilinėje byloje tarp privačių asmenų turi būti privalomas (žr. 2018 m. balandžio 17 d. Teisingumo Teismo sprendimo byloje C-414/16, EU:C:2018:257, 76 ir paskesnius punktus). Tai visų pirma taikoma didelę įtaką rinkoje turintiems, valstybinio pobūdžio subjektams. Dar reikia pridėti Chartijos 35 straipsnyje įtvirtintą sveikatos apsaugos principą, Chartijos 37 straipsnyje įtvirtintą aplinkos apsaugos principą ir Chartijos 38 straipsnyje įtvirtintą vartotojų apsaugos principą, kuriais nustatyti optimalūs reikalavimai.

Visos šios pagrindinės teisės ir principai apima plataus masto apsaugos pareigas (taip pat žr. 2018 m. spalio 9 d. *Gerechtshof Den Haag* (Hagos apeliacinis teismas) sprendimą *Urgenda*, 200178.245/01). Galų gale svarbiausia, kad Europos pagrindinės teisės būtų veiksmingai taikomos ir įgyvendinamos. Pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalies antrą sakinį Sąjunga ir valstybės narės privalo taikyti Chartijoje nustatytas pagrindines teises ir principus. Šia aiškia pareiga taikyti siekiama užtikrinti visapusišką pagrindinių teisių įgyvendinimą ir *optimizuoti* pagrindinių teisių apsaugą.

c) Apsaugą su dyzelinu susijusiose bylose gali sustiprinti **gamtos teisės** <...>. Azoto oksidai yra labai kenksmingi aplinkai (taip pat žr. 2021 m. birželio 3 d. Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-635/18, EU:C:2021:437, ir 2021 m. birželio 10 d. generalinio advokato M. Bobek išvadą byloje C-177/19, EU:C:2021:476). Išmetant didesnę azoto oksidų, kurie yra labai žalingi aplinkai, kiekį, nei leidžiama, pažeidžiamos gamtos teisės, kaip antai jos teisė į neliečiamumą, kylanti iš pagal analogiją taikomo Chartijos 3 straipsnio.

Tokios gamtos teisės gali būti kildinamos, pavyzdžiui, pagal analogiją iš Chartijos, kaip iš Europos sutarties. Chartijoje plačiai vartojama atviros apibrėžties sąvoka „asmuo“ taip pat apima gamtą ar atskiras ekosistemas <...>. Be to, būtų prieštaringa dirbtiniam intelektui priskirti teisinį subjektyvumą, kaip tai ketinama padaryti Europos lygmeniu, o ekosistemoms – ne.

Dėl aplinkosaugos iššūkių *svarbos ir skubos* reikia pripažinti specifines gamtos teises aiškinant ir taikant galiojančius teises aktus. Šiuo tikslu Sąjungos teisė yra atvira <...>.

Šiaip ar taip, esama esminių prieštaravimų vertinant kapitalo ir turtinius interesus, kurie per amžius buvo teisiškai koduojami ir saugomi <...>, šiuo metu – virtualiosiomis valiutomis, ir aplinkos apsaugos interesus, kurie tradiciškai ignoruojami. Neatsižvelgiama į savaiminę gamtos ir aplinkos vertę, jų vertę žmonijai – visų žmogaus teisių įgyvendinimo *conditio sine qua non*.

Gamtos teisių pripažinimas atitinka pasaulinę tendenciją <...>.

Pavyzdžiu tampa pasaulio pietų šalių, kaip Ekvadoras arba Kolumbija, konstitucijos ir teismai. Kolumbijos Konstitucinis Teismas suteikė juridinio asmens statusą Atrato upei ir Kolumbijos Amazonės regionui. Panaši raida pastebima ir daugelyje kitų teisės sistemų. Tai pasakytina apie Naująją Zelandiją arba šiuo metu ir Šveicariją, Švediją (taip pat žr. 2020 m. rugsėjo 16 d. Šveicarijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo sprendimą dėl primatų pagrindinių teisių, 1C_105/2019).

Be to, Sąjungos teisės sistema atvira tarptautinei įtakai. Chartijos 53 straipsnyje įtvirtinta dinaminė „atvėrimo“ sąlyga leidžia atsižvelgti į minėtą pasaulinę teisės aktų raidą <...>.

Chartijos žmogiškojo orumo garantija taip pat skatina pripažinti gamtos teises, o ne joms prieštarauti. Chartijos 1 straipsnyje įtvirtintas žmogaus orumas ir preambulėje postuluojama atsakomybė žmonių bendruomenės ir ateities kartų atžvilgiu leidžia spręsti apie reikalavimą pripažinti gamtos teises ir taip užtikrinti, kad ir ateities kartos galėtų gyventi oriai, laisvai ir nepriklausomai.

Tai susiję ne tik su skirtingas kartas ir laikotarpius apimančiu laisvės užtikrinimu, bet ir su Chartijoje įtvirtinta lygybės idėja ir atitinka solidarumo principą, kuriuo grindžiama visa Chartija. Sąjungos pagrindinės teisės – nuo teisės į gyvybę iki

teisės į nuosavybę – ir jų apsauginis pobūdis lemia pareigą pripažinti gamtos teises.

Be to, daroma nuoroda į panašius prašymus, susijusius su „dizelino skandalu“, pavyzdžiui, *Landgericht Ravensburg* (Ravensburgo apygardos teismas) <...>.

<...> [teisė pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal nacionalinę teisę]

Ankstesniame 2020 m. birželio 15 d. prašyme priimti prejudicinį sprendimą (byla C-276/20) išdėstytos abejonės dėl Vokietijos teismų nepriklausomumo išlieka.

<...>

DARBINIS VERTINIMAS